

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
ասպիրանտների և հայցորդների
նստաշրջանի
նյութերի ժողովածու

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարկության է երաշխավորել Երևանի պետական
համալսարանի գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Խմբագրակազմ՝

*իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբրուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Ս. Հայկյանց
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան*

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Ալեք Մանուկյան 1,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.yasu.am
publishing.yasu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համաձայն չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@yasu.am

Տպագրական 24.25 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2018
Հանձնված է տպագրության՝
20.04.2018

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Varser Karapetyan

CURRENT TENDENCIES OF ECONOMIC, SOCIAL
AND CULTURAL RIGHTS 6

Կարեն Ամիրյան

ՕՐԵՆՍԴԻՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ 16

Հարությունյան Հայկ

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՁԵՎԻ ԷՎՈԼՅՈՒՑԻԱՆ ՀՀ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈՒՈՒՄՆԵՐԻ ԼՈՒՅՄԻ ՆԵՐՔՈ . 28

Ռոզա Աբաջյան

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՁԵՎԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ
ՆՈՐ ԴԱՐԱՇՐՁԱՆՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՄԻՏՔԸ 42

Կարեն Հակոբյան

ԼՍՎԱԾ ԼԻՆԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՊԱՏՇԱՃ
ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԲԱՂԱԴՐԱՏԱՐԸ 54

Սոսն Բարսեղյան

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԻՐԱՑՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԲԱՐԵՓՈՒՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 71

Արմինե Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ
ԵԶՐՈՒԹԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 84

Լիլիթ Մելիքսեթյան

ՀԱՆՐԱՔՎԵԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ
ԱՄՐԱԳՐՈՒՄՆ ՈՒ ԿԱՅԱՅՈՒՄԸ 1991-1995 ԹԹ..... 96

Տարևիկ Նահապետյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԻ
ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ
ՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 112

Գևորգ Պողոսյան

ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՈՒՄ ՍՏԱՅՎՈՂ ԳՈՒՄԱՐԻ
ԲԱՇԽՄԱՆ ԱՐԳԵԼՔԻ ՈՐՈՇ ԱՍՊԵԿՏՆԵՐ 130

Մովսես Խաչատրյան

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՄԵՐԺՈՒՄԸ ՕՐԵՆՔՈՎ
ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՀԻՄՔԵՐՈՎ..... 147

Արամ Ղափամանյան

ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԼԻԶԻՆԳԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ 162

Շուշանիկ Ղուկասյան

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԹԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ
ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ԿՐՈՂ ԱՆՁԻՆՔ 177

Անի Մուրաֆյան

ԿԵՂԾ ԵՎ ՇԻՆԾՈՒ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԱՆՎԱՎԵՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՊԱՀԱՆՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ
ԿՈՂՄԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՄԱՆ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՅԸ..... 193

Ռուբինա Պետրոսյան

ԱՌԱՆՑ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՆԱՄՔԻ ՄՆԱՅԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՈՉ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ ԵՎ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ
ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 208

Տաթևիկ Գևորգյան

ՊԱՏԻԺ ՆՇԱՆԱԿԵԼՈՒ ՄԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒ-
ԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԴԵՊՔՈՒՄ 233

Նունե Հայրապետյան

ՊՐՈԲԱՑԻՈՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԵՎ
ԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ՀՀ-ՈՒՄ. ԴՐԱ
ՆԵՐԴՐՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ 247

Լիանա Եղիզարյան

ՊԱՏԻԺԸ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՌԵԼՈՒ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ
ՀԱՄԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՏԵՂԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ 261

Սրբուհի Գայան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ
ՆՊԱՏԱԿԱՀԱՐՄԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ-ՈՒՄ 275

Լիլիթ Պետրոսյան

ԳՈՐԾԻ ՓԱՏՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՆ Ի ՊԱՇՏՈՆԵ
ՊԱՐԶԵԼՈՒ ("EX OFFICIO") ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ..... 287

Անի Միքայելյան

ՄԻՍՅԱՆՑ ՀԵՏ ԿԱՊԿԱԾ ԳՈՐԾԵՐԻ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ
ՏԵՍԱԿ 299

Անի Դանիելյան

ՄԻՆԶԴԱՏԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՆԱԽՆԱԿԱՆ
ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՄԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ
ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԵՐԱՇԽԻՔ 321

Առնոլդ Վարդանյան

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ
ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻՆ ԱՆՄԵՂՍՈՒՆԱԿ ԱՆՁԱՆՑ
ՍԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱ-
ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 336

Էմմա Ավագյան

ԽՈՇՏԱՆԳՄԱՆ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ..... 352

Նազելի Թովմասյան

ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՄ 368

Ռոմելա Մանուկյան

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ԳՏՆՎՈՂ ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ՌԱԶՄԱԿԱՆ
ԲԱԶԱՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆՈՒ-
ԹՅԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ..... 380

ԽՈՇՏԱՆԳՄԱՆ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Խոշտանգման հանցակազմի քրեաիրավական ուսումնասիրությունն առավել ամբողջական իրականացնելու համար անհարաժեշտություն է առաջանում համամատական վերլուծության ենթարկել նախորդ և ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի նախագծում (այսուհետ նաև՝ Նախագիծ) սահմանված հանցակազմերը:

Մինչև 2015 թվականի ՀՀ քրեական օրենսգրքում (այսուհետ՝ Օրենսգիրք) տեղի ունեցած փոփոխությունները խոշտանգման հանցակազմը սահմանվում էր 119-րդ հոդվածով, համաձայն որի՝ «խոշտանգումը՝ ցանկացած այնպիսի գործողությունը, որի միջոցով դիտավորյալ կերպով անձին պատճառվում է ուժեղ ցավ կամ մարմնական, կամ հոգեկան տառապանք, եթե դա չի առաջացրել սույն օրենսգրքի 112-րդ և 113-րդ հոդվածներով նախատեսված հետևանքները»:

2015 թվականի օրեսդրական փոփոխությունների արդյունքում խոշտանգման հանցակազմը սահմանվեց 309.1-րդ հոդվածով, համաձայն որի՝ պաշտոնատար անձի կամ պետական մարմնի անունից հանդես գալու իրավասություն ունեցող այլ անձի կողմից կամ նրա դրդմամբ, կարգադրությամբ, կամ գիտությամբ որևէ անձի դիտավորությամբ ֆիզիկական ուժեղ ցավ կամ հոգեկան ուժեղ տառապանք պատճառելը՝ այդ կամ երրորդ անձից տեղեկություն, կամ խոստովանություն ստանալու նպատակով, կամ այն արարքի համար պատժելու նպատակով, որն այդ կամ երրորդ անձը կատարել է, կամ որի կատարման մեջ կասկածվում, կամ մեղադրվում է, ինչպես նաև այդ կամ երրորդ անձին վախեցնելու, կամ որևէ արարք կատարելուն, կամ կատարումից ձեռնպահ մնալուն հարկադրելու նպատակով, կամ ցանկացած բնույթի խտրականության վրա հիմնված ցանկացած պատճառով²:

¹ ԵՊՀ քրեական դատավարության և կիրախնալիստիկայի ամբիոնի հայցորդ, գիտական ղեկավար՝ իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ. Գ. Ենգիբարյան:

² Սույն փոփոխությունը նախատեսվել է 2015 թվականի հուլիսի 18-ի «ՀՀ քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքով:

Առանձին-առանձին անդրադառնանք այն բոլոր հատկանիշներին, որոնք փոփոխության են ենթարկվել վերոհիշյալ հանցակազմում: Մինչև օրենսդրական փոփոխությունները վերոհիշյալ հանցակազմը նախատեսվում էր մարդու կյանքի և առողջության դեմ ուղղված հանցագործությունների շարքում, այդպես էր նաև 1961 թվականի ՀՀ քրեական օրենսգրքով:

Իրավաբանական գրականության մեջ մինչև այժմ էլ առկա է տարակարծություն այս հարցի կապակցությամբ: Մասնավորապես, Ա.Ֆ. Իստոմինը գտնում է, որ խոշտանգումը պետք է տեղ գտնի անձի դեմ ուղղված հանցագործությունների շարքում, ընդլայնելով հանցակազմի բովանդակությունը և համապատասխանեցնելով ՄԱԿ-ի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի դեմ» կոնվենցիայով (այսուհետ նաև Խոշտանգման դեմ կոնվենցիա) տրված սահմանմանը¹: Հակառակ այս կարծիքին Վ. Պանովը, Ա. Ա. Կալաշնիկովը, ինչպես նաև մի քանի այլ հեղինակներ խոշտանգումը դասում են պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությունների շարքին և գտնում են, որ դա կրիսի վավերացրած միջազգային փաստաթղթերի նորմատիվ պահանջներից²: Մենք համակարծիք ենք հեղինակների այն խմբի հետ, ովքեր գտնում են, որ խոշտանգումը պետք է դասել պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությունների շարքին: Ասվածը հիմնավորելու համար պետք է նշել, որ գործող օրենսդրական կարգավորման պարագայում փորձ է կատարվել խոշտանգման հանցակազմը նմանեցնել կոնվենցիոնալ ձևակերպմանը, որտեղ որպես պարտադիր տարր է դիտարկվում տվյալ հանցակազմի իրականացմանը պետական մարմնի ներգրավվածությունը (այն կարող է իրականացվել ինչպես անձամբ պետական մարմնի կողմից, այնպես էլ նրա իմացությամբ), ինչն էլ ենթադրում է հատուկ սուբյեկտի առ-

---

¹ См. у **Истомин А. Ф.**, Попытки-преступления против личности. Журнал российского права. 2000 г., № 5-6, էջ 63-64:

² См. у **Панов В.**, Попытки под запрет национального законодательства. Российская юстиция. 1995 г., № 4, էջ 48: **А. А. Калашников**, Попытки и должностные преступления. Труды юридического факультета Северокавказского ГТУ. Ставропол. 2004 г., № 1, էջ 56: **А. Н. Халиков**, Должностные насильственные преступления, совершаемые в правоохранительной сфере: характеристика, психология, методика расследования, М., 2011 г., էջ 67 և այլն:

կայություն՝ ի դեմս պետական ծառայողի: Այսինքն՝ առավել կոնկրետ տվյալ հանցակազմը պետական մարմնի ներգրավվածությամբ իրականացվող հանցակազմ է, որն էլ հետևաբար պետք է տեղ գտնի պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությունների գլխում:

Հանցագործության օբյեկտի հետ կապված ևս առկա է տարակարծություն մասնագիտական գրականությունում: Չնայած այն հանգամանքին, որ հեղինակներից շատերը համակարծիք են հանցագործության օբյեկտի վերաբերյալ գտնելով, որ այդպիսին է անձի առողջությունը¹: Յու. Պետտերովան գտնում է, որ խոշտանգման օբյեկտը անձի առողջությունն է, սակայն, եթե այն ուսումնասիրվում է որպես կոնվենցիոնալ հասկացություն, ապա հանցագործության օբյեկտ են դիտվում այլ արժեքներ, մասնավորապես արդարադատության շահը և պետական ծառայությունը²:

Վ. Գ. Վենյամինովը առաջարկում է որպես խոշտանգման հիմնական, անմիջական օբյեկտ դիտել անձի պատիվն ու արժանապատվությունը, որպես լրացուցիչ օբյեկտ՝ անձի անձեռնմխելիությունը, իսկ որպես ֆակուլտատիվ՝ անձի առողջությունը³:

Կարծում ենք, տվյալ հանցագործությունը հանդիսանալով պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործություն որպես կանոն, միշտ վնասում է պետական իշխանության հեղինակությունը միաժամանակ վտանգելով անձի կյանքը, առողջությունը, ինչպես նաև արժանապատվությունը: Այսպիսով, տվյալ հանցագործության օբյեկտն առավել ամբողջական կլինի, եթե նշենք, որ որպես *հիմնական, անմիջական օբյեկտ* դիտարկվում է պետական իշխանության հեղինակությունը, իսկ որպես *լրացուցիչ օբյեկտ* հանդիսանում են

---

¹ Տե՛ս **Красиков А. Н.**, Преступления против личности: учеб. пособие для студ. учеб. заведений юрид. профиля. Саратов, 1999. С. 67. **Магушкин П. А.**, Уголовно-правовая и криминологическая характеристика истязания и его предупреждение. Журнал вопросы экономики и права, № 10, 2014, Саратов. С 30.

² Տե՛ս **Пестерева Ю. С.**, К вопросу о понятии пытки // Новая редакция УК России: попытка теоретического осмысления: Материалы межвуз. науч. конф. (февраль 2004). – Омск: Омская академия МВД России, 2004, с. 76:

³ Ցիտված՝ **Егоров В. С.**, Понятие состав преступления в уголовном праве: учеб. пособие, М., 2001, с. 19:

մարդու կյանքը, առողջությունը, պատիվը, արժանապատվությունը և նրան պատկանող սահմանադրական այլ իրավունքները:

Հանցագործության օբյեկտիվ կողմը երկընտրելի է, որը կարող է դրսևորվել՝

ա) ֆիզիկական ուժեղ ցավ պատճառելով,

բ) հոգեկան ուժեղ տառապանք պատճառելով:

Անհրաժեշտ ենք համարում նշել, որ հնարավոր է նաև դրանց միաժամանակյա առկայությունը: Մասնավորապես, խոսքը վերաբերում է հատկապես այն դեպքերին, երբ պատճառվում է ֆիզիկական ուժեղ ցավ: Այդ ցավի ուժգնությունը, ինչպես նաև դրա տևականությունը կարող են անձի մոտ առաջացնել նաև հոգեկան տառապանք:

Անձի նկատմամբ իրականացվող յուրաքանչյուր ոնձգություն առաջացնում է ֆիզիկական կամ հոգեկան ցավ: Մակայն խոշտանգումը տարբերվում է անձի նկատմամբ իրականացվող ցանկացած ոտնձգությունից նրանով, որ այն պատճառում է առավել շատ տանջանք և ցավ¹:

Անհրաժեշտություն է առաջանում բացահայտել թե ինչ է իրենից ենթադրում ֆիզիկական կամ հոգեկան տառապանքը: Արարքին ճիշտ գնահատական տալու համար առաջնային է համարվում «տառապանք» հասկացության բացահայտումը, քանի որ այն սուբյեկտիվ կատեգորիա է: Տառապանքը գնահատողական հասկացություն է և հոգեբանության մեջ այն բացատրվում է որպես զգացողություն, որը արտահայտում է մարդու բացասական ապրումներից առաջացող էմոցիոնալ վիճակը, որն ի հայտ է գալիս հոգեկան խեղումների ազդեցության ներքո և խորապես ազդում է նրա առողջական վիճակի, տրամադրության և այլ արժեքների վրա²: Ցավը և տառապանքը միմյանց անմիջականորեն կապված զգացողություններ են:

Վ. Ռոմանովը ֆիզիկական տառապանքը բացահայտում է որպես մարդուն հասցված ֆիզիկական ցավ, տանջանք, մարմնական վնասվածքներ, տարբեր տեսակի կտտանքներ և այլն, ինչն իր հերթին կարող է անձին հասցված բարոյական տառապանքների արդ-

---

¹ Ст' у **Калашникова А. А.**, Принуждение к даче показаний: уголовно-правовой аспект: (электронный ресурс). Дисс. ... к.ю.н.: 12.00.08. – М., РГБ, 2005, с. 154.

² **Романов В. В.**, Юридическая психология. Курс лекций. էլ. աղբյուր՝ <http://sergvelkovelli.com/yuridicheskaya-psixologiya.html> (30.09.2017 թ.):

յունք լինել¹: Հեղինակի նման կարծիքի հետ կարելի է համաձայնվել մասնակիորեն. կարծում ենք, որ ֆիզիկական տառապանքն անմիջականորեն կապված է անձին ֆիզիկական ցավ պատճառելու հետ, ինչը կարող է արտահայտվել նրան մարմնական վնասվածքներ հասցնելու, նրա առողջության վրա այլ կերպ ներգործելու ձևով, սակայն այն չի կարող ընդգրկել բարոյական տառապանքը, որն առավել հատուկ է հոգեկան տառապանքին: Ավելին, խոշտանգման դեպքում ֆիզիկական տառապանքի ներքո կարելի է հասկանալ նաև անձին ուժասպառ անելը, որը կարող է արտահայտվել օրինակ՝ սովամահ անելու ձևով կամ ջրազրկելով և այլն:

Օրյեկտիվ կողմը նկարագրելիս հատկապես առանցքային է համարվում հանցագործության ավարտման պահը: Օրենսդրությամբ գործածվում է «ֆիզիկական ուժեղ ցավ» կամ «հոգեկան ուժեղ տառապանք» հասկացությունները, որոնք, ինչպես արդեն նշվել է գնահատողական կատեգորիաներ են: Գիտնականների շրջանում այս հարցի կապակցությամբ նույնպես բացակայում է միասնական մոտեցումը: Մի շարք հեղինակներ սույն հանցագործության օրյեկտիվ կողմից էլնելով գտնում են, որ հիշյալ հանցագործությունը նյութական է²:

Վ.Պ. Կուռոչկինը գտնում է, որ խոշտանգումը կառուցված է նյութական-ձևական հանցակազմի ձևով, քանի որ օրյեկտիվ կողմը բացի հոգեկան բռնությունից նախատեսում է նաև որպես հանցավոր գործունեության ձև՝ ծեծը կամ առողջությանը թեթև վնաս պատճառելը: Ըստ հեղինակի՝ հանցագործությունը համարվում է ավարտված ֆիզիկական կամ հոգեկան տառապանք պատճառելու պահից՝ անկախ առողջությանը վնաս հասցնելու կամ չհասցնելու հանգամանքից³:

---

¹ Նույն տեղում:

² Российское уголовное право. Особенная часть. Т. 2: учебник. 3-е изд. / под ред. Л. В. Иногамовой-Хегай и др. М., 2011. (автор гл. 16). Уголовное право России. Особенная часть: учебник / под ред. О. Г. Ковалёва. М., 2007 (автор гл. 16), Уголовное право. Особенная часть: учебник для вузов / под ред. И. Я. Козаченко и др. М., 1997/ (автор гл. 16).

³ **Курочкин В. П.**, Уголовно-правовая характеристика истязания. Сборник научных трудов профессорско-преподавательского состава по итогам отчетов кафедр по НИР за 2012, № 7, էջ 167-168.

Իսկ Ա. Ն. Միմինենկոն նշում է, որ խոշտանգումը կառուցված է ձևական հանցակազմով և ի տարբերություն առողջությանը վնաս պատճառելու հանցակազմերի, խոշտանգման համար կարևոր է ոչ թե հետևանքի ի հայտ գալը (կոնկրետ առողջությանը վնաս հասցնելու ձևով), այլ՝ գործողությունը՝ ֆիզիկական կամ հոգեկան տառապանք հասցնելը¹:

Քննարկվող հանցակազմի ավարտման պահը ճիշտ նկարագրելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել հանցակազմի դիսպոզիցիան, ինչն էլ արտահայտվում է ֆիզիկական ուժեղ ցավ կամ հոգեկան ուժեղ տառապանք հասցնելու ձևով: Այսինքն՝ օրենսդրական նման ձևակերպումից կարելի է եզրակացնել, որ հիշյալ հանցակազմի գոյության համար պարտադիր տարր է համարվում տուժողին նման վնաս հասցնելը, ինչը կարող է արտահայտվել տուժողին ֆիզիկական ուժեղ ցավ կամ հոգեկան ուժեղ տառապանք հասցնելու ձևով: Տվյալ հանցակազմի ավարտման համար պարտադիր է նման ցավի պատճառումը, այլապես արարքն ավարտված չի կարող համարվել: Այլ կերպ ասած՝ հիշյալ հանցակազմը նախատեսվում է նյութական հանցակազմի ձևով:

Իհարկե, հասկանալի է, որ գործնականում կարող են առաջանալ այնպիսի խնդիրներ, թե ինչպես պետք է որակվեն այն դեպքերը, երբ անձին նման ցավ կամ տառապանք չի պատճառվում, կամ հանցավորն իր նպատակին չի հասնում տուժողի հոգեֆիզիոլոգիական առանձնահատկություններից ելնելով: Նման դեպքերում հասկանալի է, որ արարքն ավարտված հնարավոր չէ համարել, որովհետև հանցակազմի ավարտման համար անհրաժեշտ է, որ տուժողին պատճառվի ֆիզիկական ուժեղ ցավ կամ հոգեկան ուժեղ տառապանք: Այսինքն՝ հիշյալ հանցագործությունն ավարտված համարելու համար բավարար չէ միայն հանցավորի դիտավորությունն ու նպատակը, կարևոր է նաև դրա վերջնարդյունքին հասնելը: Կարծում ենք, որ վերը նկարագրված իրավիճակներում արարքը պետք է գնահատվի ոչ թե ավարտված խոշտանգում, այլ՝ **խոշտանգման փորձ**, քանի որ հանցավորը չի հասել իր նպատակին և հանցակազմի դիսպոզիցիայում նկարագրված հետևանքը վրա չի հասել:

---

¹ Уголовное право России. Особенная часть: учебник / под ред. О. Г. Ковалёва. М., 2007 (автор гл. 16), էջ 45:

Հեղինակների մոտեցումները տարբեր են խոշտանգման սուբյեկտիվ կողմի վերաբերյալ: Պ. Կրիվոշեյնը նշում է, որ խոշտանգման սուբյեկտիվ կողմը կարող է իրականացվել բացառապես կանխամտածված ձևով, այսինքն՝ միայն ուղղակի դիտավորությամբ¹: Իսկ որոշ հեղինակների կարծիքով այն կարող է իրականացվել ինչպես ուղղակի, այնպես էլ անուղղակի դիտավորությամբ²:

Չնայած այն հանգամանքին, որ օրենսդրությունը չի առանձնացնում թե կոնկրետ ինչ դիտավորությամբ կարող է կատարվել խոշտանգումը և գործածում է միայն «դիտավորություն» արտահայտությունը, մեր կարծիքով, սույն հանցագործության սուբյեկտիվ կողմը կարող է դրսևորվել բացառապես ուղղակի դիտավորությամբ: Այսինքն՝ հանցավորը գիտակցում է իր գործողության (անգործության) հանրության համար վտանգավոր բնույթը, նախատեսում է հանրության համար դրա վտանգավոր հետևանքները և ցանկանում է դրանց վրա հասնելը:

Սույն արարքը կատարվում է ոչ միայն հիշյալ հետևանքների առաջացման համար, այլև այն որոշակի այլ նպատակներ է հետապնդում: Այլ կերպ՝ սույն հանցակազմի սուբյեկտիվ կողմը լիարժեք կհամարվի միայն այն ժամանակ, եթե այն կատարվում է կոնկրետ նպատակով: Հանցավորի կողմից հիշյալ գործողությունը (անգործությունը) կատարվում է հետևյալ նպատակներից որևիցե մեկով՝

ա) տուժողից կամ երրորդ անձից տեղեկություն կամ խոստովանություն ստանալու նպատակով, կամ

բ) այն արարքի համար պատժելու նպատակով, որը տուժողը կամ երրորդ անձը կատարել է, կա՛մ որի կատարման մեջ կասկածվում, կա՛մ մեղադրվում է, կամ

գ) տուժողին կա՛մ երրորդ անձին վախեցնելու, կա՛մ որևէ արարք կատարելուն, կա՛մ կատարումից ձեռնպահ մնալուն հարկադրելու նպատակով:

Առանձին-առանձին անդրադարձ կատարենք վերը թվարկված

---

¹ **Кривошеин П.**, Пытка: понятие и признаки // Уголовное право, 2005, № 5, էջ 41:

² **Кабанов П. Н.**, Уголовная ответственность за побои и истязания: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 2006, էջ 8: **Чечель Г. И.**, Жестокый способ совершения преступления против личности: уголовно-правовое и криминологическое исследование. Нальчик: Ставропольское книжное изд-во, 1991, էջ. 89:

նպատակներին: Առաջինը դա տուժողից կամ երրորդ անձից տեղեկություն կամ խոստովանություն ստանալու նպատակն է: Մույն նպատակն ուղղված է տեղեկատվություն ստանալուն, որի մասնավոր դրսևորում պետք է համարել խոստովանությունը: Կարծում ենք՝ օրենսդրի նման մոտեցումն ուղղված է դրա կարևորության ընդգծմանը, քանի որ խոստովանությունը վերաբերելի է որևէ գործով իր մեղքն ընդունելուն, դա առավել բնութագրական է քրեական, վարչական կամ քաղաքացիական գործերին, որտեղ անձի մեղավորության հարցն է առաջադրվում, իսկ տեղեկատվություն ստանալն ավելի լայն է և կարող է ընդգրկել ցանկացած ոլորտին վերաբերելի ցանկացած տեղեկատվություն: Ինչպես նկատելի է օրենսդրական ձևակերպումից այն կարող է իրականացվել նաև երրորդ անձից խոստովանություն ստանալու նպատակով:

Ինչ վերաբերում է երկրորդ նպատակին, ինչպիսին հանդիսանում է *տուժողին կա՛մ երրորդ անձին կոկրետ արարքի համար պատժելը, որը նա կատարել է, կա՛մ որի կատարման մեջ կասկածվում կամ մեղադրվում է*. անհրաժեշտություն է առաջանում բացահայտել, թե ինչ կարելի է հասկանալ նման նպատակի ներքո, այսինքն՝ հարց է առաջանում. ցանկացած արարքի կատարման համար պատժելը կարող է ընդգրկվել նման նպատակի ներքո: Մեր կարծիքով, օրենսդրական նման ձևակերպումից կարելի է եզրակացնել, որ խոսքը վերաբերում է կոնկրետ որևէ իրավական ակտով արգելված արարք կատարելուն (այսինքն՝ դա հակաիրավական արարք է), որի կատարման մեջ անձին կարելի է մեղադրել կամ կասկածել, և դրա ներքո չի կարող ընդգրկվել ցանկացած արարքի կատարման համար պատժելը: Այսինքն, պետք է դիտարկել այնպիսի մի արարք, որը սահմանվում է օրինակ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքով կամ ՀՀ վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքով:

Երրորդ նպատակը՝ *տուժողին կա՛մ երրորդ անձին վախեցնելու, կա՛մ որևէ արարք կատարելուն, կա՛մ կատարումից ձեռնպահ մնալուն հարկադրելն է*: Մույն նպատակի ներքո կարելի է ընդգրկել ցանկացած արարքի, կա՛մ ցանկացած գործողություն կատարելու, կա՛մ դրանից ձեռնպահ մնալու համար անձին վախեցնելը, կա՛մ հարկադրելը: Այն կարող է ներառել նույնիսկ օրինական պահանջի կատարմանը հարկադրելը: Օրինակ՝ երբ ցուցարարներին հարկադրում են լքել ցույցի վայրը՝ խոշտանգմանը հատուկ գործողություն-

ներ կիրառելով (այսինքն՝ պատճառելով նրանց ֆիզիկական ուժեղ ցավ կամ հոգեկան ուժեղ տառապանք):

Ինչպես վերևում արդեն նշել էինք սույն հանցակազմի գոյության համար սուբյեկտիվ կողմի պարտադիր հատկանիշ է համարվում նպատակը, սակայն այդ ընդհանուր պահանջից նախատեսվել է մեկ բացառություն, որը վերաբերում է այն դեպքերին, երբ կատարվում է խոշտանգմանը բնորոշ գործողություններ *ցանկացած բնույթի խտրականության վրա հիմնված ցանկացած պատճառով*: Տվյալ իրավիճակը ևս բնութագրական է խոշտանգման հանցակազմին՝ անկախ այն հանգամանքից վերը թվարկված նպատակներից մեկը առկա է, թե ոչ: Քանի որ խտրականության վրա հիմնված պատճառով խոշտանգմանը բնորոշ գործողություններ կատարելը չի կարող ընդգրկվել նպատակի ներքո, այլ այն համարվում է հանցանքը կատարելու շարժառիթ, այսինքն՝ արարքի կատարմանը մղող ուժ է:

Ինչ վերաբերում է սույն հանցագործության սուբյեկտին, ապա այդպիսին կարող է համարվել.

ա) պաշտոնատար անձը, կամ

բ) պետական մարմնի անունից հանդես գալու իրավասություն ունեցող անձը, կամ

գ) ցանկացած այլ անձ, ով գործում է պաշտոնատար անձի կամ պետական մարմնի դրդմամբ, կարգադրությամբ կամ գիտությամբ:

Ինչպես երևում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի բովանդակությունից, խոշտանգման սուբյեկտ կարող է համարվել ոչ միայն պաշտոնատար անձը, այլև քրեական պատասխանատվության տարիքի հասած ցանկացած այլ անձ, եթե իհարկե նա գործել է պաշտոնատար անձի իմացությամբ: Սույն հանցակազմի համար էական է համարվում պաշտոնատար անձի ներգրավվածությունը հանցագործության կատարմանը:

Անհրաժեշտություն է առաջանում նախ բացահայտել, թե ինչ պետք է հասկանալ պաշտոնատար անձ ասելով: Նշենք, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 308-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն պաշտոնատար անձինք են համարվում՝

1) մշտապես, ժամանակավորապես կամ առանձին լիազորությամբ իշխանության ներկայացուցչի գործառույթներ իրականացնող անձինք.

2) պետական մարմիններում, տեղական ինքնակառավարման

մարմիններում, դրանց կազմակերպություններում, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերում, Հայաստանի Հանրապետության այլ գորքերում և զինվորական միավորումներում մշտապես, ժամանակավորապես կամ առանձին լիազորությամբ կազմակերպական-տնօրինչական, վարչատնտեսական գործառույթներ իրականացնող անձինք:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը Համլետ Սահակյանի վերաբերյալ գործով որոշմամբ անդրադարձ է կատարել պաշտոնատար անձ հասկացության օրենսդրական կարգավորման բացահայտմանը, նշելով, որ «(...) իշխանության ներկայացուցչի գործառույթներ իրականացնում են պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում պաշտոնավարող այն անձինք, ովքեր իրենցից ծառայական կախվածություն չունեցող, իրենց ծառայողական ենթակայության տակ չգտնվող անձանց նկատմամբ սահմանված կարգով օժտված են կարգադրիչ լիազորություններով:

Վազմակերպական-տնօրինչական գործառույթներ իրականացնող են համարվում այն պետական ծառայողները, ովքեր ղեկավարում են իրենց ենթակայության տակ գտնվող ծառայողների գործունեությունը: Այս առումով պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործության հատուկ սուբյեկտ է հանդիսանում յուրաքանչյուր պետական ծառայող, ով իր ենթակայության տակ այլ ծառայողներ ունի, ղեկավարում է նրանց գործունեությունը:

Վարչատնտեսական գործառույթներ իրականացնող պետական ծառայողներն այն անձինք են, ովքեր օժտված են գույքի, նյութական արժեքների տնօրինման, կառավարման լիազորություններով, մասնավորապես, գույքի, նյութական արժեքների պահպանության, վերամշակման, նյութական արժեքների իրացման նկատմամբ հսկողության սահմանման, դրամական միջոցների ստացման, հանձնման և այլ գործառույթներով:

«(...) պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ծառայողներին պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությունների սուբյեկտ դիտելու համար էական նշանակություն ունի նաև այն հանգամանքը, թե արդյոք նրանք օժտված են իրավական նշանակություն ունեցող, իրավահարաբերություններ առաջացնող, դադարեցնող կամ փոփոխող գործողություններ կատարելու լիազորությամբ: Պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությո-

յունների սուբյեկտ է այն պետական ծառայողը, ով իրավունք ունի պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի, հիմնարկության, կազմակերպության կամ ձեռնարկության անունից պաշտոնական փաստաթուղթ տրամադրել քաղաքացիներին և դրանով կարգավորել նրանց վարքագիծը:

Չուտ մասնագիտական գործառույթներ իրականացնող՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ծառայողները պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությունների սուբյեկտ չեն հանդիսանում: Մակայն, եթե նշված անձինք օժտված են նաև կազմակերպական-տնօրինչական կամ վարչատնտեսական լիազորություններով, ապա, այդ լիազորություններն իրականացնելիս հանդիսանում են պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությունների սուբյեկտ¹:

Ի տարբերություն պետական ծառայության դեմ ուղղված այլ հանցագործությունների, որոնց դեպքում հանցագործության սուբյեկտ կարող է լինել միայն պետական մարմինը, ապա սույն հանցագործության սուբյեկտ կարող է համարվել ոչ միայն պաշտոնատար անձը, այլ՝ քրեական պատասխանատվության տարիքի հասած ցանկացած այլ անձ, միայն մի պայմանով, եթե վերջինս գործել է սլյալ պաշտոնատար անձի իմացությամբ:

Անհարժեշտ է նաև անդրադառնալ օրենսդրությամբ խոշտանգման սուբյեկտին տրված ձևակերպմանը: Օրենսդրությունը գործածում է *«Պաշտոնատար անձի կամ պետական մարմնի անունից հանդես գալու իրավասություն ունեցող այլ անձի կողմից կամ նրա դրդմամբ, կարգադրությամբ կամ գիտությամբ որևէ անձի ...»* արտահայտությունը: Նախ նշենք, որ պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությունների ուսումնասիրությունից պարզ է դառնում, որ օրենսդիրը բոլոր դեպքերում գործածում է «պաշտոնատար անձ» հասկացությունը, իսկ սույն հանցագործության դեպքում տարբերակում է «պաշտոնատար անձ» և «պետական մարմնի անունից հանդես գալու իրավասություն ունեցող այլ անձ» հասկացությունները: Նման մոտեցումը մեր կողմից ընդունելի չէ, քանի որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 308-րդ հոդվածի 3-րդ մասով բացահայտվում է

---

¹ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը Հավլետ Սահակյանի վերաբերյալ 2013 թվականի հոկտեմբերի 18-ի թիվ ԼԴ/0207/01/12 գործ, կետ 16:

«պաշտոնատար անձ» հասկացությունը, որտեղ տարբերակում չի դրվում պետական մարմնի և պաշտոնատար անձի միջև, այլ «պաշտոնատար անձ» հասկացությունը՝ որպես առավել ընդգրկուն հասկացություն ներառում է նաև պետական մարմնի հասկացությունը: Նման իրավիճակում, եթե օրենսդրի կողմից խոշտանգման դեպքում առանձնացվում են այդ երկու հասկացությունները, ապա անհրաժեշտություն է զգացվում կա՛մ տարանջատել դրանք միմյանցից և տալ դրանց սահմանումները, կա՛մ զերծ մնալ նման տարբերակված մոտեցում դրսևորելուց: Եվ որպեսզի խուսափենք օրենսդրական խառնաշփոթից առաջարկում ենք հրաժարվել նման ձևակերպումներից: Տվյալ հացակազմի դեպքում առավել նախընտրելի է հետևյալ ձևակերպումը՝ *«Պաշտոնատար անձի կամ նրա անունից հանդես գալու իրավասություն ունեցող այլ անձի կողմից կամ նրա դրդմամբ, կարգադրությամբ կամ գիտությամբ որևէ անձի ...»*:

Բացի այդ, խոշտանգման հանցակազմի մանրամասն ուսումնասիրությունից պարզ է դառնում, որ օրենսդրորեն կազմակերպման և դրոշության ինստիտուտները ընդգրկվել են սույն հանցակազմում: Այսպես, *«Պաշտոնատար անձի կամ պետական մարմնի անունից հանդես գալու իրավասություն ունեցող այլ անձի կողմից կա՛մ նրա դրդմամբ, կարգադրությամբ, կա՛մ գիտությամբ որևէ անձի...»*: Տվյալ ձևակերպման պարագայում, իհարկե պաշտոնատար անձը ոչ թե պատասխանատվության կենթարկվի նման արարքը կատարելու, այլ այն կազմակերպելու, դրդելու համար: Այս դեպքում հարց է առաջանում արդյոք անհարժեշտ է հանցագործության դրդելը կամ այն կազմակերպելը ներառել հանցակազմի բովանդակության մեջ և որքանո՞վ է այն համապատասխանում մեր օրենսդրական մոտեցումներին: Մեր կարծիքով, Կոնվենցիոնալ ձևակերպման նպատակը կայանում է նրանում, որ պաշտոնատար անձը միշտ պատասխանատվության ենթարկվի տվյալ հանցավոր արարքը կատարելու համար, այլ ոչ թե դրա դրոշության կամ կազմակերպման համար: Այդ դեպքում պետք է նշել, որ օրենսդրական նման ձևակերպման պարագայում անհնար է հասնել նման արդյունքի: ՀՀ քրեական օրենսդրությամբ նախատեսվում է ինչպես հանցագործությանը դրդելու, այնպես էլ այն կազմակերպելու համար պատասխանատվություն, հետևաբար գտնում ենք, որ այդ գործողություններն հանցակազմում նախատեսելու անհրաժեշտություն չի առաջանում: Տվյալ

պարագայում առավել ընդունելի մոտեցում է ցուցաբերել ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի նախագիծը, համաձայն որի՝ «Պաշտոնատար անձի կողմից, իր պաշտոնական լիազորությունների իրականացմամբ պայմանավորված, կա՛մ իր իշխանությամբ, կա՛մ օրենսդրությամբ իրեն վերապահված լիազորությամբ պայմանավորված ազդեցությունը օգտագործելով որևէ անձի դիտավորությամբ ֆիզիկական ուժեղ ցավ, առողջությանը վնաս կամ հոգեկան տառապանք ապօրինաբար *պատճառելը կա՛մ դրան դրդելը, կա՛մ դրա համաձայնություն տալը, կա՛մ դրա կապակցությամբ թողտվություն դրսևորելը* ...»: Այսինքն՝ այս ձևակերպմամբ արդեն էապես փոխվում է նախատեսված հանցակազմը, քանի որ *դրդելը կամ դրա համաձայնություն տալը կամ դրա կապակցությամբ թողտվություն դրսևորելը* կոնկրետ գործողություններն են, որոնց կատարմամբ անձը պատասխանատվության կենթարկվի ոչ թե որպես կազմակերպիչ կամ դրդիչ, այլ որպես կատարող: Ուստի, գտնում ենք, որ անհրաժեշտ է ներկայիս օրենսդրական ձևակերպումը համապատասխանեցնել Նախագծի կարգավորմանը:

Մեր կողմից իրականացված վերլուծությունների արդյունքում անհրաժեշտ ենք համարում նաև ներկայացնել ներկայիս կարգավորման տարբերությունը նախորդ կարգավորումներից:

Նախ՝ եթե նախորդ կարգավորման համաձայն հանցանքի կատարումը կարող էր ընդգրկել միայն առողջությանը թեթև վնաս հասցնելը, ապա ներկայիս կարգավորմամբ՝ նաև առողջությանը ծանր վնաս հասցնելը:

Նախորդ կարգավորմամբ հանցակազմի սուբյեկտ կարող էր համարվել ցանկացած անձ, եթե հասել էր քրեական պատասխանատվության տարիքի, այնինչ ներկայիս կարգավորումը պահանջում է պաշտոնատար անձի ներգրավվածությունը հանցանքի կատարմանը: Այսինքն՝ հատուկ սուբյեկտի առկայությունը:

Նախորդ կարգավորումը չէր կարևորում նպատակի առկայությունը: Իսկ ներկայիս կարգավորման պարագայում դա սուբյեկտիվ կողմի պարտադիր տարր է համարվում, բացառությամբ խտրականության վրա հիմնված խոշտանգման դեպքերի, որոնց պարագայում պարտադիր չէ նպատակի առկայությունը, այլ բավարար է արարքը կատարելու շարժառիթը:

Եվ վերջապես նախորդ կարգավորման պարագայում նախա-

տեսված պատիժը մեղմ էր (հանցանքի հասարակ տեսակի համար նախատեսում էր ազատազրկում՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով), իսկ ներկայիս կարագավորմամբ այն բավականին խիստ է (հանցանքի հասարակ տեսակի համար նախատեսում էր ազատազրկում՝ չորսից ութ տարի ժամկետով):

Կարծում ենք նաև՝ անհարաժեշտություն է առաջանում համեմատականներ անցկացնել ներկայիս օրենսդրության 119-րդ և 309.1-րդ հոդվածների միջև: Այսպես, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 119-րդ հոդվածով պատասխանատվություն է նախատեսվում անձին դիտավորությամբ ֆիզիկական ուժեղ ցավ կամ հոգեկան ուժեղ տառապանք պատճառելու համար, եթե դա չի առաջացրել սույն օրենսգրքի 112-րդ և 113-րդ հոդվածներով նախատեսված հետևանքները, և էթե բացակայում են սույն օրենսգրքի 309.1-ին հոդվածով նախատեսված հանցագործության հատկանիշները՝ պատժվում է ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով:

Մա նշանակում է, որ խոշտանգումից բացի օրենսդրությամբ սահմանվում է նաև պատասխանատվություն ֆիզիկական ուժեղ ցավ կամ հոգեկան ուժեղ տառապանք պատճառելու համար: Ինչպես նկատում ենք վերոգրյալ ձևակերպումից այս հանցակազմի համար նախատեսված չէ հատուկ սուբյեկտի առկայություն և սույն հանցագործության սուբյեկտ կարող է համարվել քրեական պատասխանատվության տարիքի հասած ցանկացած անձ: Մույն հանցակազմում ևս գործածվում է «ֆիզիկական ուժեղ ցավ կամ հոգեկան ուժեղ տառապանք» հասկացությունը, սակայն այս դեպքում այն չի ներառում նույնիսկ առողջությանը միջին ծանրության վնաս հասցնելը: Նման պարագայում անհասկանալի է օրենսդրի տարբերակված մոտեցում այս հարցի առնչությամբ, քանի որ պարզվում է օրենսդրությամբ նույն հասկացությունը մի դեպքում ընդգրկում է նույնիսկ առողջությանը ծանր վնաս հասցնելը, իսկ մյուս դեպքում՝ միայն թեթև վնաս պատճառելը: Մա ուղղակի անընդունելի մոտեցում է և այն կարող է առաջացնել շփոթմունք իրավակիրառողի մոտ:

Ընդհանրապես «ֆիզիկական ուժեղ ցավ կամ հոգեկան ուժեղ տառապանք» հասկացության ներքո պետք է ընդգրկվի այն ցավը, որը առավել շատ է վնաս պատճառում անձին, նրա առողջությանը: Տվյալ պարագայում առաջարկում ենք, որ «ֆիզիկական ուժեղ ցավ կամ հոգեկան ուժեղ տառապանք» հասկացությունը գործածվի

միայն խոշտանգման հանցակազմում, այսինքն՝ միայն և հատուկ լինի խոշտանգմանը և բնորոշվի որպես խոշտանգման տարր, իսկ մյուս հանցակազմում սահմանվի «ֆիզիկական ցավ կամ հոգեկան ցավ» հասկացությունը, նման պայմաններում չի առաջանա շփոթմունք այդ հասկացության ընկալման համար:

УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ИСТЯЗАНИЯ

Эмма Авагян

Соискатель кафедры уголовного процесса и криминалистики ЕГУ

В 2015 году в состав законодательных реформ были внесены поправки в осуществление истязаний, существующие в правовой системе РА. Наша научная статья направлена на изучение этого вопроса. В рамках данной статьи мы определили состав преступления попытки как преступления против государственной службы, анализируя его элементы. В частности, мы затронули тему преступления, объект и объективную сторону, субъект и субъективную сторону. Нами также описаны квалификационные особенности вышеупомянутого состава преступления, а также основные критерии, необходимые при рассмотрении состава преступления, а также для демаркации из другого состава преступления. В результате исследования мы попытались выявить законодательные пробелы и предложить свои решения.

CRIMINAL-LEGAL CHARACTERISTICS OF TORTURE

Emma Avagyan

Applicant of the Chair of Criminal Processing and Criminalistics of YSU

In 2015, the corpus delicti for torture existing in the RA legal system was amended as a result of legislative reforms, our scientific article is directed to the study of this. Within the scope of this article, the author has identified the corpus delicti for torture as a crime against public service, analyzing its elements. Particularly, the author referred to the object of the crime and the objective side, the subject of the crime and the subjective side. The author has also described the qualifying peculiarities of the above-mentioned corpus delicti, as well as the essential criteria that are required for the existence of corpus delicti, and for demarcating from

other corpus delicti. As a result of the study, the author has tried to find out the legislative gaps and to propose their equivalent solutions.

Բանալի բառեր - խոշտանգում, պետական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործություն, ֆիզիկական ուժեղ ցավ, հոգեկան ուժեղ տառապանք, նպատակ, պաշտոնատար անձ, հիմնական անմիջական օբյեկտ

Ключевые слова: пытки, преступления против государственной службы, сильная физическая боль, тяжелые психические страдания, цель, должностное лицо, основной непосредственный объект

Key words – Torture, crime against state service, severe physical pain, severe mental suffering, purpose, official, main immediate object